

Hij staat – met zijn bordje – vlak voor het bruggetje dat vanuit het park naar het station leidt: de plataan. Maar hij is bepaald niet de enige in Gouda, platanen kom je werkelijk overal tegen. Op het Stationsplein staan een paar hele grote tegenover de kerk en in de hele Crabethstraat staan platanen langs de weg. Maar wat een karakteristieke boom is een plataan eigenlijk.

Uiterlijk

Het meest opvallende is natuurlijk de schors van de plataan: het lijkt wel een puzzel. Doordat de schors afschilfert, zijn er bruine, groenige en gele stukjes te zien op de stam. De twijgjes zijn eerst bleekgroen, maar worden later gewoon bruin. De boom heeft vijflobbige bladeren en de bovenkant van het blad is heldergroen, de onderzijde een flink stuk bleker.

De plataan wordt (als hij niet gesnoeid wordt) wel 35 meter hoog en ontwikkelt één of meer brede kruinen. Omdat de bladeren zo groot zijn en het bladerdek zo dicht is, wordt de plataan beschouwd als een echte schaduwboom. In Zuid-Europa zijn ze bepalend voor het straatbeeld, maar ook bij ons worden ze naar hartenlust als park-, laan- en straatboom aangeplant. En als de bladeren verdwenen zijn, is het wintersilhouet ook mooi, zeker als de vruchtbollen nog als kerstballen aan de twijgen hangen.

Kenmerken

De plataan is eenhuizig. De mannelijke en vrouwelijke bloemen vormen katjes, de mannelijke zijn geel, de vrouwelijke rood. De boom heeft bruine dopvruchten die in de winter aan de boom blijven zitten aan lange stelen. De zaden verspreiden zich in de lente. Dit zaad is voorzien van gele haartjes die als parachute dienen.

Herkomst

Onze plataan – alle platanen in Gouda – zijn "gewone" platanen, *Platanus acerifolia*. Het is een snelgroeende hybride van de oosterse plataan (*Platanus orientalis*) en de westerse plataan (*Platanus occidentalis*). En eigenlijk is alleen de *acerifolia* echt geschikt voor ons klimaat. De eerste vermelding van de plataan stamt al uit 1663 (Londen). In Kensington Gardens in Londen staan 200 jaar oude exemplaren, waarschijnlijk zijn dit de oudste platanen van Europa.

Eigenschappen

Waarom zijn er zoveel platanen? De boom wordt aangeplant voor de schaduw en om zijn sierwaarde. Een bijkomend voordeel is dat platanen geen enkele last hebben van de luchtvervuiling en ook in heel kleine perkjes met een beperkte beschikbare ruimte voor de wortels kunnen groeien. Ze groeien in iedere tuingrond, al kunnen ze een schepje kalk af en toe wel waarderen. Het is kortom, een makkelijke boom.

Is de plataan dan een probleemloze boom? Nee, dat ook weer niet. In de zomer van 2007 werd in de gemeente Sittard Geleen de eerste Nederlandse plataan aangetroffen die was aangetast door de Massariaziëkte, veroorzaakt door de schimmel *Splanchnonema platani*. Dat is heel vervelend, want de schimmel zorgt voor een snelle houtrot in takken die dan afbreken. En omdat de Massariaziëkte altijd aan de bovenzijde van takken zit, kun je de aangetaste takken vanaf de grond niet zien. Daarom is er een controle door speciaal hiervoor opgeleide boomcontroleurs. Die kunnen dan meteen in de gaten houden of de platanen niet lijden aan de "platanensterfte". Die wordt veroorzaakt door weer een andere schimmel en platanen kunnen zelfs snel bezwijken aan deze ziekte. De bladeren worden 's zomers snel geel, de schors verkleurt soms donkerviolet. Als we dat zien, dan is het niet best en moeten we dat onmiddellijk aan de gemeente melden; er is zelfs meldplicht voor deze platanensterfte.

Plataan in de zomer

Bijzonderheden

De boom is bijna onovertroffen als het om snoeimogelijkheden gaat. Het lijkt wel of hij alles aan kan. Na iedere ingreep loopt hij weer uit of er niets gebeurd is. Vandaar de vele "dakplatanen" die er nu zijn. Daarbij worden de takken in een plat vlak geleid en kan je er als het ware een dak van maken. Je kunt ook een plat verticaal scherm van platanen maken: een leiplataan. In de Crabethstraat zijn ze enige tijd geleden vrijwel helemaal afgeknot en ook dat vindt de plataan prima. Hij loopt even vrolijk weer uit. Een andere bijzonderheid betreft de jonge blaadjes. Die zijn bezet met stervormige haren. Als die uitvallen, kunnen deze soms allergische

reacties, zoals jeuk en irritaties aan de slijmvliezen veroorzaken.

Tot slot

Er zijn al heel lang platanen. De Grieken en Romeinen vereerden deze machtige boom. Hij was de Genius toegewijd, die we dus inderdaad vaak met plataanbladeren bekrond afgebeeld zien. In het oude Rome begoot men de plataan met wijn in plaats van water en er werden ook offers onder gebracht. De plaats onder een grote plataan op het dorpsplein werd in vroegere tijden door het tribunaal van de oude, wijze mannen van het dorp gebruikt om recht te spreken.

Maar de plataan maakt nog steeds indruk.

Judith Herzberg heeft een gedicht geschreven over een plataan. Uitgegeven in de bundel *Poetisch Arboretum*, 2013.

*Plataan verstaan
Mijn blad zwatelt
heel anders dan
het blad van wilg
of van kastanje.
Hoor je dat?
Dat doet de vorm
dat kan je niet
veranderen.
Maar in de winter zijn we
stil tenzij het stormt. Dan
geven wij de lucht gelegenheid
te gieren door onze kale
zwijgende takken en
zweepende twijgen.
Heel af en toe
een keihard schot.
Schrok je ervan?
Een groot stuk schors
barst los van stam.
Wat een knal!*

En een verhaal over een plataan is er ook. Zie daarvoor: <http://www.bertbakker.biz/gesproken-verhalen/de-oude-plataan/>

